

Kritik mot en rådman vid Skaraborgs tingsrätt i ett initiativärende om handläggningen av ett ärende om adoption

Beslutet i korthet: En rådman kritiseras för att han vid handläggningen av ett ärende om adoption

1. inte låtit de biologiska föräldrarna yttra sig över adoptionsansökan
2. inte upplyst de berörda om att ett adoptionsbeslut skulle innebära att adoptivbarnet inte längre – i rättsligt hänseende enligt föräldrabalken – skulle anses vara barn till sin biologiska mor.

Initiativet m.m.

I samband med JO:s inspektion av Skaraborgs tingsrätt den 15–17 oktober 2013 uppmärksammades handläggningen av ett adoptionsärende (Ä 4509-12). Av de granskade handlingarna framgick bl.a. följande:

Den 28 december 2012 gavs en adoptionsansökan in till Skaraborgs tingsrätt. Ansökan var undertecknad av AA, född 1951, och BB, född 1987. Enligt ansökan ville AA adoptera BB. I ansökan angavs bl.a. att AA hade haft ett långvarigt förhållande med BB:s mor, CC, samt att AA hade uppfostrat BB sedan denne var 3–4 år gammal.

Till ansökan bifogades personbevis med ändamålet ”hemortsbevis” för AA och BB. Personbevis med ändamålet ”adoption” saknades för dem båda, och därmed saknades i ärendet uppgifter om BB:s föräldrar och civilstånd samt uppgifter om AA:s civilstånd och eventuell make eller maka.

Den 31 januari 2013 meddelade tingsrätten, genom rådmannen DD, slutligt beslut i ärendet. Enligt beslutet gav tingsrätten AA tillstånd att adoptera BB. Av beslutet framgick vidare att BB därmed var att anse som AA:s adoptivbarn.

Beslutet fattades utan att tingsrätten hade hämtat in yttranden från CC och BB:s biologiska far. Det framgick inte heller att AA och BB hade upplysts om konsekvenserna av den aktuella adoptionen (dvs. konsekvenserna av att adoptivbarnets biologiska förälder inte var gift med adoptanten).

Jag beslutade att i ett särskilt ärende utreda tingsrättens handläggning av ärendet Ä 4509-12.

Utredning

Handlingar i tingsrättens ärende tillfördes JO:s akt.

Därefter uppmanades tingsrätten att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen av och beslutet i ärendet. Av yttrandet skulle särskilt framgå hur handläggningen av ärendet överensstämmer med relevanta bestämmelser i 4 kap. föräldrabalken, FB, och bestämmelsen i 12 § lagen (1996:242) om domstolsärenden, den s.k. ärendelagen. Domstolen skulle vidare redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Tingsrätten (lagmannen EE) gav in ett yttrande till vilket synpunkter från rådmannen DD fogades.

DD anförde följande:

Jag meddelade den 31 januari 2013 beslut där jag biföll en ansökan om adoption. Jag ska inledningsvis ange att jag idag saknar minne av handläggningen av ärendet i fråga och ej kunnat erinra mig något om detta då jag gått igenom handlingarna. Jag kan endast konstatera att det enligt mitt förmenande varit helt felaktigt av mig att meddela beslutet utan att ha berett den biologiske fadern samt modern tillfälle att yttra sig. Orsaken torde vara beroende av brist i kontroll och noggrannhet eftersom jag med all säkerhet trott att de beretts tillfälle att yttra sig men inte svarat. Det har jag inte kontrollerat i akten varför det blivit fel.

EE anförde följande:

Tingsrätten kan konstatera att handläggningen av det aktuella ärendet samt beslutet inte överensstämmer med vare sig 4 kap. FB eller 12 § ärendelagen. Yttranden skulle ha inhämtats av CC samt BB:s biologiske far, men framförallt skulle parterna upplysts om konsekvensen av adoptionen då CC och AA inte var gifta. Fel har således uppstått vid handläggningen samt vid beslutets meddelande. Som berörd befattningshavare uppgett har felet uppstått då man brustit i kontroll och noggrannhet.

Rättslig reglering

Syftet med en adoption är att skapa ett rättsligt förhållande mellan adoptanten (den som adopterar) och adoptivbarnet. För att en adoption ska komma till stånd krävs ett beslut av domstol efter ansökan av den som vill adoptera. De grundläggande materiella reglerna om adoption finns i 4 kap. FB. I 4 kap. 6 § första stycket FB anges vissa allmänna förutsättningar för adoption. Enligt bestämmelsen ska rätten pröva om det är lämpligt att adoptionen äger rum.

Tillstånd till adoption kan ges åt en person eller åt makar. Enligt 4 kap. 4 § FB får andra än makar inte adoptera gemensamt. Enligt svensk rätt är det således inte tillåtet för sambor att adoptera gemensamt.

Av 4 kap. 8 § FB framgår att ett adoptivbarn i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Om en make

har adopterat den andre makens barn eller adoptivbarn, ska barnet emellertid anses som makarnas gemensamma. Något motsvarande undantag för sambor finns inte. Det är alltså, enligt bestämmelserna i FB, inte möjligt för en person att adoptera sin sambos barn utan att släktskapet mellan den senare sambon och barnet upphör (jfr Europadomstolens dom den 13 december 2007 i målet Emonet m.fl. mot Schweiz, ansökan nr 39051/03 och SvJT 2014 s. 832).

Av 4 kap. 5 a § FB följer att den som har fyllt 18 år får adopteras utan föräldrarnas samtycke. Enligt 4 kap. 10 § tredje stycket FB ska dock en förälder vars samtycke till adoption inte krävs ändå höras i adoptionsärendet, om det kan ske.

Ärenden om adoption är indispositiva. Detta innebär bl.a. att domstolen har en utredningsskyldighet i sådana ärenden. Domstolens utredningsskyldighet markeras i 4 kap. 10 § FB. Enligt första stycket i bestämmelsen ska domstolen inhämta upplysningar bl.a. om barnet och sökanden. Domstolen har alltså ett eget ansvar för att de omständigheter som kan ha betydelse för domstolens bedömning kommer fram.

Ärenden om adoption handläggs enligt ärendelagen. I 12 § ärendelagen regleras domstolens s.k. materiella processledning. I bestämmelsen föreskrivs att domstolen ska se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i ärendet. Genom frågor och påpekanden ska domstolen försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.

Bedömning

Enligt 4 kap. 10 § FB var det rättens skyldighet att höra BB:s biologiska föräldrar om det kunde ske. Av utredningen framgår att rätten inte ens gjorde något försök att höra föräldrarna.

Adoptionsbeslutet ledde till att BB inte längre – i rättsligt hänseende enligt FB – var att anse som son till CC. Enligt min mening innebär bestämmelsen i 12 § ärendelagen att tingsrätten var skyldig att upplysa BB och AA om denna konsekvens av ett blivande adoptionsbeslut. Av utredningen framgår att rätten inte gjorde det.

DD fattade adoptionsbeslutet och ska kritiseras för de angivna bristerna i handläggningen.

Ärendet avslutas.